

Tompa Gábor între teatru și film

Domnule Tompa Gábor, ați participat în luna iunie la festivalurile de teatru de la Sitges și Barcelona cu spectacolul *Cântăreața cheală*. Care au fost ecourile? Spectacolul *Cântăreața cheală* a fost primit peste tot, întotdeauna și în ambele

montări pe care le-am realizat, cu entuziasm. Cu producția Teatrului Maghiar de Stat din Cluj am fost în turneu în șase țări. Spectacolul de la Limoges, cu care am făcut, de asemenea, tumee și cu care am participat la festivaluri, s-a menținut pe afiș trei stagioni consecutiv – și asta, în condițiile în care Théâtre de l'Union, al cărui director este Silviu Purcărete, nu are trupă permanentă (ca, de altfel, toate teatrele franceze, cu excepția Comediei Franceze). La festivalul de la Saarbrücken a fost primit cu un entuziasm extraordinar; aici a fost, poate, cel mai mare succes al spectacolului franțuzesc. La prima reprezentare au asistat spectatori care înțelegeau limba franceză și reacționau "la réplique", pe când cei din a doua seară, nepricepând deloc franceza, au aplaudat mai rar în timpul spectacolului, dar la sfârșit a fost delir. Pur și simplu nu voiau să lase actorii să iasă din scenă.

La Sitges nu am avut săli la fel de pline ca la Saarbrücken. Din nefericire, a fost chiar prima reprezentare din festival și, după părerea mea, nu a mers atât de bine, și din cauză că a trebuit să așteptăm timp de peste o jumătate de oră venirea criticilor de la deschiderea festivă. Am jucat în același spațiu în care se desfășurase cu un an înainte spectacolul lui Peter Brook *O, ce zile frumoase!* În schimb, în seara următoare, lucrurile s-au îndreptat. Am avut cronici bune, am primit și alte invitații, atât eu, ca regizor, cât și spectacolul. Astfel, pentru ediția din anul viitor voi monta, probabil, *Așteptându-l pe Godot*, apoi voi ține cursuri de regie la Academia de Teatru din Barcelona, unde Cătălina Buzoianu predă de doi ani actorie, și sper că voi realiza, tot aici, *Prețioasele ridicole* de Molière. Voiam să pun în scenă, pentru Festivalul de la Sitges, *Nunta însângerată*, proiect imposibil deocamdată pentru că Lorca nu e tradus în catalană!

Pentru că ați pomenit de Peter Brook, ce spectacole ale sale ați văzut în ultima vreme? Ce impresie v-au lăsat?

Am văzut *L'homme qui* și, într-un fel, continuarea acestuia, *Je suis un phénomène*. Acțiunea celui de-al doilea text se petrece tot într-un spital-centru de cercetări psihiatrice. Artiștii uită faptul că sunt actori, ei nu interpretează, ci există. Simplitatea desăvârșită e un lucru extrem de greu de realizat. De cele mai multe ori, când se încearcă așa ceva se cade în manierism, pentru că, la urma urmei, și antimaniera e tot o... manieră. Pentru a ajunge la această simplitate și la acest adevăr atât de dens, a fost nevoie de o muncă îndelungată cu actori (trei din trupă lucrează cu Brook de douăzeci și cinci de ani). Brook, ca și marii povestitori orientali, care pot fi epici fără să literaturizeze și fără să devină plictisitori, reușește să se retragă în spatele poveștii. Spre deosebire de el, mulți regizori care renunță la spectaculos și încearcă să facă un spectacol discret, cad în manierism, mimând doar simplitatea. Actorii lor nu sunt prezenți, ci interpretează simplitatea. Marea diferență constă în capacitatea de identificare a artiștilor cu soarta acelor oameni, cu personajele înseși. E un proces foarte greu de realizat într-o perioadă de repetiții de cinci-șase săptămâni.

Să ne întoarcem la festivalul de la Sitges. Ce puncte de interes se ofereau unui om de teatru?

Dintre spectacolele care m-au impresionat, aș aminti *Leonce și Lena* de Büchner, montat de Sven-Eric Bechtolf de la Teatrul "Thalia" din Hamburg, și *Visul* de Strindberg, în regia Cătălinei Buzoianu, folosind mai multe spații de joc din palatul Maricel, un loc absolut superb. Același spectacol, la Barcelona, s-a jucat la Teatrul Lliure. (Ambele au fost realizate special pentru festivalul de la Sitges.)

Pe lângă producțiile realmente importante, alte momente atractive din programul festivalului îl constituiau reprezentațiile *one man show* de la miezul nopții, în clubul El Retiro. Aș vrea să o amintesc pe Sonia Kehler, care a interpretat songuri de Brecht, explicând, înainte, cărui personaj aparținea cântecul și conținutul textului. Într-una din seri a cântat o formație de jazz compusă din cinci membri, fiecare din altă țară: Spania (Catalonia), Germania, Olanda, Belgia și Franța. A fost un concert extraordinar. Programul festivalului mai cuprindea și o serie de colocvii pe tema dramaturgiei contemporane, la care au fost invitați dramaturgi și regizori catalani contemporani.

Ce proiecte aveți în țară pentru viitorul apropiat?

Am început filmările pentru *Apărarea chinezească*, primul meu film artistic, o coproducție româno-franco-maghiară. Aproape două treimi din producție sunt acoperite de partea maghiară, prin studioul Obiektiv (care a produs, între altele, *Mephisto*), o treime revine părții române prin O.N.C. și Covi-film, iar restul este asigurat de Euroimages. În distribuție este prezent actorul francez Jean-Pierre Becker.

Și restul actorilor?

Personajul principal este jucat de un actor maghiar, Györy Emil, cu care am lucrat în teatru de două ori, în Ungaria. El interpretează un fost deținut din Siberia care, după douăzeci de ani, se întoarce în România anilor '60 și nu prea înțelege ce se întâmplă aici. Ceea ce nu s-a reușit în Siberia se va reuși în câteva zile trăite aici: omul își va pierde până și identitatea. Roluri importante au și Maia Morgenstern, Victor Rebengiuc, Mihai Constantin, Iván

Döngel (Ungaria), Paul Chiribută, Victoria Cociaş. Mai sunt actorii clujeni Csiky András, Bogdán Zsolt, Kárdos Róbert, Dimény Áron ș.a., care au roluri episodice.

În ce limbă va fi coloana sonoră ?

Filmul va fi prezentat, probabil, la "Săptămâna filmului maghiar" și va fi vorbit în limba maghiară. Actorii români vor fi dublați ulterior, dar la filmare fiecare vorbește propriu-i limbă. Există intenția de a face o versiune în limba română, dacă producătorul Covi-film o va considera necesară.

Cât timp vor dura filmările ?

Avem un program foarte strâns. Filmările durează numai treizeci de zile. E un film sărac în comparație cu producția celor europene: tot bugetul se ridică la mai puțin de 600 000 de dolari. Ca să aveți o imagine, Szabó István, regizorul filmelor *Mephisto* și *Colonelul Redl*, a început turnarea (tot la studioul Obiektív) a unei coproducții maghiaro-canadiene cu un buget de 16 000 000 de dolari.

Și când va putea fi văzut pe ecrane ?

Nu înainte de februarie 1999, probabil. Post-procesarea, montajul, dublarea, sincronizarea sunet-imagine ș.a.m.d. vor dura cel puțin două luni. Cu siguranță că până la copia-standard va mai trece încă o lună, astfel că e posibil ca în ianuarie să avem filmul "în cutie".

Ați mai lucrat vreodată cu Maia Morgenstern ?

Din nefericire, nu, deși aveam foarte multe proiecte de colaborare. La Piatra Neamț era vorba să facem, cândva, *Leonce și Lena*, iar la TNB, *Troilus și Cresida*, unde ea ar fi trebuit să interpreteze Cresida (spre surprinderea multora, care nu o vedeau în acest rol). Sper ca după terminarea acestui film să montez la "Bulandra" *Regele Lear*, cu Maia în rolul Goneril.

Revenind la teatru, care va fi următorul spectacol montat în țară ?

În principiu, ar fi *Regele Lear*, de care aminteam. Sper că post-procesarea filmului nu va influența prea tare planul stabilit, conform căruia urmează să începem repetițiile, la Teatrul "Bulandra", în decembrie, cu Victor Rebengiuc în rolul titular. Eu cred că atelierele s-au și apucat de lucru. Scenografia va fi semnată de Vittorio Holtier. Sper să putem face spectacolul în această iarnă. Pe de altă parte, anul viitor am în proiect un nou Ionescu care s-a jucat destul de puțin; e vorba de *Pietonul văzduhului*, pe care-l voi face pentru festivalurile de la Dublin și Belfast. Aș dori, totuși, să pot realiza și acasă un spectacol, anume *Misterul buf* de Maiakovski.

Acestea sunt proiectele regizorului Tompa Gábor. Dar proiectele directorului Teatrului Maghiar de Stat din Cluj ?

Ca director am gânduri mult mai bogate și mai interesante decât simpla montare a unui spectacol. Aș dori, în primul rând, să mențin pe afiș acele spectacole pe care le cred, la ora actuală, foarte valoroase și apreciate nu numai la noi, dar și în străinătate. De exemplu, *Scaunele* a participat la Festivalul de la Sitges, având un mare succes de public și cronici excelente. Toate cele trei spectacole ale lui Vlad Mugur se vor relua și sper ca *Livada de vișini*, care mi se pare unul dintre marile spectacole ale ultimelor stagioni, să fie selecționat pentru Festivalul Național de Teatru. Am planuri de turnee cu aceste montări. Spre exemplu, *Doi gemeni venețieni* (care a luat Premiul UNITER pentru cel mai bun spectacol din stagiunea 1996-97) ar urma să participe la un turneu în Franța; un schimb cu Théâtre de la Criée din Marsilia, unde există un spectacol cu aceeași piesă care, la rândul

său, a câștigat premiul pentru cel mai bun spectacol al anului 1997 în Franța. Vrem, de asemenea, să putem duce *Livada de vișini* la Moscova. *Scaunele* e invitat, pentru anul viitor, la festivalul de la Belfast. Cu *Troilus și Cresida* încercăm un turneu destul de mare, care ar cuprinde, între altele, Dublin, Marsilia, poate Limoges, Barcelona și Amsterdam.

În stagiunea aceasta, Dragoș Galgoțiu va monta *Furtuna*, care va constitui prima noastră premieră. Apoi Kövesdy István va relua repetițiile începute anul trecut cu *Opera de trei parale*. Ar urma *Misterul buf*; vom avea și un spectacol de tineret, *Păsărea-rug* de Láng Zsolt, un foarte bun prozator, redactor la o revistă literară din Târgu-Mureș, Și Cătălina Buzoianu a promis că, spre sfârșitul stagiunii, va veni să monteze un spectacol, încă nu știm ce anume. În aceeași idee, aș dori să continuu colaborarea cu Vlad Mugur.

Dar cel mai important proiect rămâne construirea sălii Studio, pentru că, în pofida rezultatelor obținute de teatrul nostru în ultimii ani, el este unul dintre puținele din țară care nu dispun de o asemenea sală. Aceasta ar rezolva, în primul rând, problema cronică a spectacolelor de tip "studio" la care, acum, trebuie să ne urcăm cu public cu tot pe scenă, uneori în pofida concepției regizorale. În al doilea rând, un asemenea spațiu de joc ar influența în bine activitatea actorilor pentru că există, la noi, datorită acusticii foarte slabe a sălii mari, tendința spre un stil ușor expresionist, spre o ridicare artificială a tonului, în detrimentul vocii umane. În fine, existența celei de a doua săli ar rezolva foarte dificila conviețuire cu trupa Operei Maghiare.

Liana Ornea

